

סיכום הדף היומי

שקלא וטריא

בבא קמא פז

א"ר יוסי בר' חנינא אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שמעמיד עצמו ערום עליהן(שמערים שיתקיים תורתו) שנאמר (משלי ח) אני חכמה שכנתי ערמה (סוטה כא):

לעילוי נשמת
דינה בת עטל ז"ל
עובדיה חיים בן רחל ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

סומא פטור מכל הדינים שבתורה

להלן שתי ברייתות שבהם מבואר שרבי יהודה גם פטור מדינים ומכל המצות האמורות בתורה.

תניא אידך ר' יהודה אומר סומא אין לו בושת, וכן היה רבי יהודה פטור מכל דינים שבתורה דהיינו שאינו דן ולא דנין אותו ואין ב"ד חייבין להזדקק לדינו – רבב"ד]]

אמר קרא ושפטו העדה בין המכה ובין גואל הדם על המשפטים האלה - כל שישנו במכה ובגואל הדם, ישנו במשפטים, כל שאינו במכה ובגואל הדם, אינו במשפטים והרי למדנו לעיל שאינו גולה.

תניא אידך ר' יהודה אומר סומא אין לו בושת וכן היה רבי יהודה פטור מכל מצות האמורות בתורה?
אמר קרא ואלה המצות החקים והמשפטים כל שישנו במשפטים, ישנו במצות וחקים, וכל שאינו במשפטים אינו במצות וחקים.

גדול המצוה ועושה ממי שאינו מצוה ועושה

אמר רב יוסף שהיה סגי נהור מריש הוה אמינא מאן דאמר הלכה כר' יהודה דאמר סומא פטור מן המצות קא עבדינא יומא טבא לרבנן. - דלא מפקדינא וקא עבדינא מצות.

והשתא דשמעית להא דר' חנינא דאמר ר' חנינא גדול המצוה ועושה ממי שאינו מצוה ועושה,
מאן דאמר לי אין הלכה כרבי יהודה עבדינא יומא טבא לרבנן - דכי מפקדינא אית לי אגרא טפי.

מתניתין

1) **זה חומר באדם מבשור: שהאדם משלם נזק, צער, ריפוי, שבת, ובושת, ומשלם דמי ולדות, ושור אינו משלם אלא נזק** שכתוב 'איש בעמיתו' ולא שור בעמיתו ופטור מדמי ולדות כתוב 'אנשים ונגפו אשה הרה' ולא שוורים.

2) **המכה את אביו ואת אמו ולא עשה בהן חבורה, וחובל בחבירו ביום הכפורים, חייב בכלן.**

3) **החובל בעבד עברי, חייב בכלן חוץ מן השבת בזמן שהוא שלו כא.**

4) **החובל בעבד כנעני של אחרים, חייב בכלן.**

5) **רבי יהודה אומר אין לעבדים בושת.**

6) **חש"ו פגיעת רעה והיינו החובל בהן חייב והם שחבלו באחרים פטורין. העבד והאשה פגיעת רעה והיינו החובל בהם חייב, והם שחבלו באחרים פטורין** שאין להם מה לשלם אבל משלמין לאחר זמן. [יתבאר בגמרא (פט) שמדובר שאין לאשה נכסי מלוג, שאל"כ צריכה למכור בטובת הנאה ולשלם לניזק, לגבי כתובתה אינה יכולה למכור בטובת הנאה לאחרים, שהיא ודאי

תמחול לבעלה ומפסידה את הלקוחות. אמנם, אם ערך כתובתה עודף על כתובת דאורייתא (מנה ומאתים) צריכה למכור את העודף לבעלה כדי להשלים את נזקה.]

נתגרשה האשה נשתחרר העבד וקנו נכסים חייבין לשלם שמתחילה היו חייבים אלא שלא היה להם מה לשלם, שנכסי מלוג (אשה) משועבדים לבעל לפירות ולירושה.

7) **המכה אביו ואמו ועשה בהן חבורה, והחובל בחבירו בשבת, פטור מכולן מפני שהוא דנון בכפשו.**

8) **החובל בעבד כנעני שלו פטור מכולן:**

גמרא

החובל בבת קטנה שייך לה ולאביה – חבלה / שבת

בעא מיניה רבי אלעזר מרב החובל בבת קטנה של אחרים חבלה למי [אן בגדולה הרי הוא שלה?]

להלן צדדי ספקו:

מי אמרינן כיון דאקני ליה רחמנא שבת נעורים לאב שכל שבת נעורים לאביה אפילו כסף קידושה שייכים לו, חבלה נמי דאבואה הוי, דהא אפחתה מכספה. [אן חבלה שלא פחתה שייכים לה, כמבואר לקמן (פח).]

או דילמא, שבת נעורים הוא דאקני ליה רחמנא, דאי בעי לממסר לה למוכה שחין שכתוב 'את בתי נתתי לאיש הזה' מכך שיכול למוסרה למי שירצה, מצי מסר, אבל חבלה, כיון דאי בעי מתחבל בה, לא מצי חביל שהרי היא ישראלית ועובר על הלאו 'לא יוסיף

פן יוסיף', לא קנייה ליה רחמנא?

אמר ליה לא זכתה התורה לאב אלא שבת נעורים בלבד.

[עד כאן דף פז עמוד א]

(קושיה) איתיביה החובל בעבד עברי חייב בכלן חוץ מן השבת בזמן שהוא שלו ר"ל כמו בעבד עברי שלו פטור, משום שהמעשה ידיו שלו, ה"ה לגבי בתו שמעשיה ידיה לאביה.

הרי מוכח מכאן שהחבלות שייכים לו!

(תירוץ) אמר אביי מודה רב בשבת דמעשה ידיה עד שעת בגרות דאבואה הוי.

(קושיה) איתיביה [ברייתא 1] החובל: [יתבאר כשאין סומכים על שולחן]

בבנו גדול, יתן לו מיד – שהתורה לא זכתה לו מאומה.

בבנו קטן, יעשה לו סגולה.

החובל בבתו קטנה, פטור ולא עוד, אלא אחרים שחבלו בה חייבין ליתן לאביה.

[יתבאר לקמן לגבי העדפה.]

(תירוץ) ה"נ בשבת.

²² תוספות ד"ה כיון דאקני ליה רחמנא שבת נעורים לאב. פי' בקונטרס דכתיב **בנעוריה בית אביה כל שבת נעורים לאביה** ובשנים אוחזין (ב"מ דף יב. ושם) **גבי מציאת בנו ובתו הקטנים נמי פי' דבתו מציאתה לאביה משום דשבח נעורים לאביה וקשה** לפירושו דברי פרק קמא דקדושין (דף ג. ושם) **ובאלו נערות (כתובות דף מ:)** אמר דהוא בהפרת נדרים הוא דכתיב **ולא יליפין מהתם שאר דברים ונראה דבכל דוכתי דנקיט שבח נעורים לסימנא בעלמא נקטיה** ולא משום דמפיק מבנעוריה ובשמעתין נמי פירש בקונטרס בסוף דבריו דכסף קדושין שלו דאי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין ומציאתה נמי לאב משום איבה כדמפרש גמרא בפרק נערה שנתפתה (שם דף מו: ושם) **דחיישין שמא מתוך שנאה שלא תתן לו מציאה ימסרנה למנוול ומוכה שחין ומבניא ליה בחבלה** לרבי אלעזר דאע"ג דאין שייך בה איבה דלא קפיד במידי דאית להו צערא בגופייהו כדאמר לקמן מ"מ ראויה הוה להיות של אב משום דאפחתה מכספה: ²³ תוספות ד"ה א"ל לא זיכתה תורה לאב אלא שבת נעורים בלבד. **לסימנא בעלמא נקטיה** לישנא כדפי' ואפי' פצעה בפניה דאפחתה מכספה קסבר רב דלית ליה לאב מידי וכן ר"ל לקמן ור"ל פליג וס"ל דאם פצעה בפניה חבלתה של אב וא"ת והיכי פליגי רב ור"ל אר' יוחנן והא בריש נערה [שנתפתה] (כתובות ד' מג: ושם) **משמע בברייתא דחבלה דפצעה בפניה הויא לאב וי"ל דהתם מיידי בפחיתת כסף שעד ימי בגרות שתצא מרשות אב שהיתה נפחתה דבר מועט אם היה רוצה למוכרה אותו דבר מועט כ"ע מודו דלאב הויא דהיינו שבת נעורים גמורים והכא נחלקו בכל הפחיתת שהיא נפחתת כל ימיה בפצעה זו אף לאחר שכלו ימי הנעורים דס"ל לרב ולר"ל דדידה הוי ור' יוחנן סבר דהואיל ואירע פחיתת זו בנערותה תהא כולה לאב [2] א"ל הכא במה שהיא נפחתת לקדושין דס"ל לרב ולר"ל דלא זכי ליה אלא קדושין ממש והתם בהפסד מעשה ידיה דלא תמצא לה קונים:**

¹ תוספות ד"ה וכן היה רבי יהודה פטור מכל דינים שבתורה. **תימה א"כ מאי איריא פטור ר' יהודה בבושת לעיל ולמה לי ג"ש דעניך עניך ונראה לר"י [1] שלבסוף חזר בו ר' יהודה ממה שהיה פטור מבושת לבד כשמצא דרשה לפטור מכל המצות והיאך יפרוס על שמע דעניך לפטור סומא הוה סברא למדרש גבי גלות כר' מאיר:.**

² תוספות ד"ה וכן היה ר' יהודה פטור מכל המצות [האמורות] בתורה. **תימה** הא דתנן בפרק הקורא את המגילה (מגילה דף כד. ושם) **רבי יהודה אומר כל שלא ראה מאורות מימיו לא יפרוס על שמע, אפי' ראה ונסמא נמי אמר הכא דפטור מכל המצות והיאך יפרוס על שמע להוציא אחרים. ובירושלמי דמוקי שלא ראה מאורות מימיו ביושב בבית אפל [אן שנוול במערה ואינו סומא א"ש אבל בגמרא דידן משמע דמיידי בסומא ממש ומפרש טעמא דרבי יהודה דאמר אין פורס משום דאין נהנה מן המאורות ורבנן [סברי] אית ליה הנאה כר' יוסי שראה סומא ואבוקה בידו אמר ליה בני אבוקה זו למה אמר ליה כל זמן שאבוקה זו בידי בני אדם רואין אותי ומצילין אותי מן הפחיתים והאי טעמא לא שייך אלא בסומא ממש ונראה דאף ע"ג דפטור ר' יהודה סומא מכל המצות מ"מ מדרבנן חייב דאע"ג דאשה מיפטרא במצות עשה שהזמן גרמא ולא מחייבין אפילו מדרבנן משום שיש מצות הרבה דמחייבת בהו אבל סומא אי פטרת ליה מכל המצות אפי' מדרבנן א"כ ה"ל כמו נכרי שאין נוהג בתורת ישראל כלל ולכן אותו שלא ראה מאורות מימיו אפילו מדרבנן לא יפרוס על שמע כיון דלית ליה הנאה אבל אם ראה ונסתמא חייב מדרבנן ומוציא אחרים ידי חובתן דאחרים נמי לא מחייבי אלא מדרבנן דק"ש דרבנן היא כדאמר במי שמתו (ברכות דף כא.) **ולא דמי חייב דסומא לחיוב דקטן שהגיע לחיובן שאין אלא לחננו דאע"ג דחייב מדרבנן אין פורס על שמע להוציא אחרים ידי חובתן:** ³ אחרונים מקשים, לפי הגירסא בגמרא לעיל (פז) שהקוטע יד עבד עברי יתן הכל לעבד (ויקח בהם קרקע) הרי אם מגיע לעבד מדוע כאן אם האדון חבל בעבד שלו הוא פטור. הר"ב רש"י שחלק בין אדון שחבל בעבד שלו לבין אחרים שחבלו בו.**

סיכום הדף היומי

שקלא וטריא

בבא קמא פז

א"ר יוסי בר' חנינא אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שמעמיד עצמו ערום עליהן (שמעריים שיתקיים תורתו) שנאמר (משלי ח) אני חכמה שכנתי ערמה (סוטה כא):

לעילוי נשמת
דינה בת עטל ז"ל
עובדיה חיים בן רחל ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה

(קושיה) ובבנו גדול יתן לו מיד!

הגמרא מקשה מברייטא נוספת שמובאת שם **שהחובל בבנו פטור**. ובהמשך הגמרא שואלת סתירה נוספת: בברייטא לעיל כתוב שאחרים שחבלו את בתו נותנים לאביה ולמטה מבואר ששייכים לה.

ורמינהו- [ברייטא 2] [יתבאר כשסומכים על שולחנו].

החובל בבניו ובבנותיו של אחרים-

גדולים, יתן להם מיד.

קטנים, יעשה להם סגולה.

בבניו ובבנותיו שלו, פטור.

(תירוץ) אמרי לא קשיא כאן ברייתא² **כשסומכים על שולחנו כאן** ברייתא¹ **כשאינן סמוכים על שולחנו.**

עד עתה ישבנו את הסתירה בין ברייתות, ועל פי תירוץ זה הגמרא מקשה שתי קושיות, א. בברייטא ראשונה מדוע כשאחרים חבלו בביתו נותנים לאביה ולא לה... ב. בברייטא שניה מדוע כשאחרים חבלו את בנו נותנים לו ולא לאב.

(קושיה 1) במאי אוקימתא לקמייתא בשאין סמוכים על שולחנו,

אי הכי אימא סיפא: החובל בבנתו הקטנה פטור ולא עוד אלא אחרים שחבלו בה חייבין ליתן לאביה.

לדידה בעי למיתב לה, דבעיא מזוני כדי לפרנס את עצמה!

ולמרות שיש אמורים שהאדון לא יכול לפרנס את עבדו, אך לגבי בתו א"א לקבל את מעשי ידיה וגם לא לפרנסה, ולכן הקושיה שהקשינו במקומה עומדת.

ואפי' למ"ד יכול הרב לומר לעבד 'עשה עמי ואיני זנך' - הני מילי בעבד כנעני, דאמר ליה עביד עבידתא כולי יומא, ולאורתא זיל סחר חזרו על הפתחים פירוש אחר

סבב בפתחי העיר ואכול, אבל עבד עברי דכתיב כי טוב לו עמך: עמך במאכל עמך במשתה, לא, כל שכן בתו!

(תירוץ) לא נצרכה אלא להעדפה ר"ל מה שמעשי ידיה עודפים על הנצרך לפרנסתה שייכים לאב, ולכן פטור על החלק הזה כשחבל אותה.

(קושיה 2) במאי אוקימתא לברייטא בסמוכים על שולחנו, גדולים יתן להם מיד

קטנים יעשה להם סגולה אמאי לאביהם בעי למיתבי כמו שהוא חובל פטור.

משבת, שהרי הם שלו, וה"ה שאחרים שחבלו שייכים לו!

(תירוץ) אמרי כי קא קפיד במידי דקא חסר כגון שהוא חבל ולא רוצה לשלם מכיסו וליתן

להם, במידי דאתא מעלמא שאחרים חבלו את בניו לא קפיד.

והא מציאה דמעלמא קאתי להו וקא קפיד – כמבואר בבבא מציעא שמציאת בנו ובתו הקטנים, והיינו ססמוכים על שולחנו, והם של האב.

(תירוץ) אמרי מציאה רווחא דקאתי להו מעלמא ולית להו צערא דגופייהו בגוה קפיד, אבל חבלה דאית להו צערא דגופייהו ומעלמא קאתי להו, לא קפיד.

עתה הגמרא מקשה על זאת מהברייטא הראשונה:

(קושיה) והא התם ברייתא¹ דאית לה צערא דגופא ומעלמא קאתי להו וקא קפיד דקתני ולא עוד אלא (אפילו) אחרים שחבלו בה חייבין ליתן לאביה².

(תירוץ) אמרי התם דגברא קפדנא הוא דהא אין סמוכים על שולחנו, אפילו במידי דאתי להו מעלמא קפיד,

הכא ברייתא² דלאו גברא קפדנא הוא, דהא סמוכים על שולחנו, כי קא קפיד במידי דקא חסר ליה במידי דאתי להו מעלמא לא קפיד.

מאי סגולה

מאי סגולה?

א. רב חסדא אמר ספר תורה.

ב. רבה בר רב הונא אמר דיקלא דאכיל מיניה תמרי.

דעת רבי יוחנן

להלן דעת ריש לקיש כמו שיטת רב לעיל, ודעת רבי יוחנן שסובר שכל שבח נעורים שייכים לאב.

וכן אמר ריש לקיש לא זכתה תורה לאב אלא שבח נעורים בלבד.

ורבי יוחנן אמר אפילו פציעה.

(קושיה) פציעה ס"ד! אפילו רבי אלעזר לא קמיבעיא ליה לעיל לרב אלא חבלה

דאפחתה מכספה שהרי בידו למוכרה, אבל פציעה דלא אפחתה מכספה לא קמיבעיא ליה.

(תירוץ) א"ר יוסי בר חנינא שפצעה בפניה ואפחתה מכספה.

סיכום – החובל את הקטן ואת הקטנה

להלן טבלה בהלכות הנלמדות בסוגייתנו:

	סמוכים על שולחנו			אינם סמוכים על שולחנו		
	בנו ובתו גדולים	בנו קטן	בתו קטנה	בנו ובתו גדולים	בנו קטן	בתו קטנה
האב שחבל	פטור (שבת)	פטור (שבת)	פטור	יתן להם מיד	יעשה לו סגולה	שבת פטור (מה שעודף על מזונותיה) / נזק: ר"ל רב יעשה לה סגולה – לר"י: פטור
אחרים שחבלו	יתן להם מיד	יעשה סגולה	יעשה לה סגולה	יתן להם מיד	יעשה לו סגולה	שבת לאב (מה שעודף על מזונותיה) / נזק: ר"ל רב יעשה לה סגולה – לר"י: לאב

[עד כאן דף פז עמוד ב]

אין לפטור אלא משבת דפרין לעיל אי בסמוכים גדולים יתן להם מיד וכו' לאביהן בעי למיתב משמע דמשום דאוקמא בסמוך פריך דלאבוהון בעי למיתב ומנין לו זה אי משום דמדמה ליה למציאה הא לשמואל אין מציאת גדול לאב אבל אי מיירי בשבת ניחא דסברא הוא כיון שהוא זן אותן דשבת שלהם יהיה לאב כדפרישית וסבר המקשה דאפי' לא יהיו מעשה גדולים לאב אע"פ שהוא זן אותן מ"מ היכא דאתי מעלמא כשבת סברא הוא שיהיה לאב והא דפריך והא מציאה דמשמע דאי הו"א דשבת לאב הוה ניחא ולא הוה קשה ליה מציאה אנזק וצער וריפוי ובשבת דלא הוה לאב משום דמציאה דמיא טפי למעשה ידיה כדאמר בריש מציאת האשה (כתובות דף י"ו. ושם) מציאתה כהעדפה שע"י הדחק דמי אך מצי למימר דהא דקאמר אי בסמוכים היינו אליבא דמ"ד לאו גדול גדול ממש ומדמי למציאה:

² תוספות ד"ה וקתני ולא עוד אלא אחרים שחבלו בה חייבין ליתן לאביה. ואת מאי קושיא הא אוקמא קמייתא בשבת [י"ל שלא שייך לומר כיון דמעלמא אתי לא קפיד, במה שהתורה זכתה לו לאו בקפידה תליה מילתא – פני יהושע] ובתרייתא דקתני בבנותיו של אחרים קטנים יעשה להם סגולה דילמא מיירי בשאר דברים כגון נזק וצער וי"ל דמסתמא [ברייטא שניה] הוה דומיא דזכרים דיעשה להם סגולה דידהו מיירי אפי' בשבת שאין מעשה ידיהם לאב [ה"ה] לגבי ביתו דהיינו שבת] [2] ועוד נזק לפרש דהא דקתני [ברייטא 2] בבניו ובבנותיו פטור היינו דוקא בשבת וסברא הוא דלית לן למפטריה משום דסמוכים על שולחנו אלא משבת ולא משאר דברים ודבניו מעשה ידיה לאב תחת מזונות דגבי אשה ועבד עברי וכנעני ובתו שמזכיר בכל מקום עשה עמי ואיני זנך ולפ"ז א"ש דלא מצי לאוקמא בתרייתא בשאר דברים חוץ משבת דבשאר דברים אפי' בניו ובנותיו שלו חייב וכן משמע דמסתם סמוכים על שולחנו